

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателнопроцесуално право“, преподавател в УНСС, Юридически факултет, назначена със Заповед на Ректора на УНСС за вътрешен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“ с кандидат ***Елена Иванова Андреева***, професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателнопроцесуално право“.

Елена Андреева е завършила право през 2015 г. в Юридическия факултет на УНСС. Била е сътрудник в адвокатска кантора. През 2017 г. е назначена за прокурорски помощник в Специализираната прокуратура. През 2018 г. е назначена на длъжност „младши прокурор“ в Софийска районна прокуратура, а от 2020 г. е преназначена на длъжност „прокурор“ в същата прокуратура, където работи и понастоящем.

През 2018 г. след успешно положен изпит е зачислена в задочна докторантура по наказателнопроцесуално право в катедрата по Наказателноправни науки към ЮФ на УНСС.

От 2022 г. е лектор в курсове, организирани от обучителен център „ЛексАрт“, а от 2023 г. е хоноруван преподавател в УНСС като води семинарните занятия на студентите по наказателно право.

Дисертационният труд ***„Съдебен контрол върху действията по разследването“*** е в обем от 329 страници. Той е структуриран в пет глави, всяка обособена в самостоятелни параграфи, ведно с увод, заключение, съдържание, използвани съкращения, библиографска справка и списък на цитираната съдебна практика. Библиографията наброява 110 литературни източници на български език и латиница, а бележките под линия са 365.

Дисертационният труд е актуален и значим. Значими са самите обществени отношения, които са обект на правно регулиране и защита и които са основната част от предметния анализ на труда. Става въпрос за съдебния контрол като една от най-важните и надеждни гаранции за охрана на основните конституционни права на гражданите. Вярно че има публикации, които разглеждат различни аспекти на един или друг съдебен контрол върху едни или други действия по разследването на досъдебната фаза. Но в българската правна литература няма публикувана монография,

която да изследва така цялостно, пълно и в детайли съдебният контрол специално върху действията по разследването, съобразена с последните изменения в законодателството и последните достижения на доктрината и съдебната практика.

В труда умело са използвани обичайните методи на научното изследване и различните тълкувателни способности. Изводите и заключенията са направени при отчитане на достиженията на теорията, на практиката на Върховния касационен съд, на Конституционния съд, цитирани са и десетки решения на Европейския съд по правата на човека и Съда на Европейския съюз.

Поставената задача – да се изследва правната същност и характеристиките на съдебния контрол, както и особеностите на същия при отделните действия по разследването е изпълнена успешно. Този труд има важно значение за доктрината, защото поставя, решава и доразвива редица теоретични въпроси като: способите на доказване – легален начин за ограничаване на основни права и свободи; правната същност на съдебния контрол върху действията по разследването и разграничаването им от другите видове съдебен контрол, правните последици на акта, с който се дава или се отказва даването на съдебна санкция и др. Лесно може да се очертае значението на труда и за съдебната практика. При изследването и формулирането на особеностите на съдебния контрол върху различните действия по разследването е анализирана съдебната практика и критично е оценена противоречивата такава. Дадени са собствени разрешения, които ще подпомогнат преодоляването на съществуващите противоречия. В дисертационния труд се съдържат подробно мотивирани и научно обосновани предложения за изменение и допълнение на законовата уредба. Формулирани са редица предложения *de lege ferenda*, някои от които на идейно ниво, а други с примерни текстове, но всички те заслужават вниманието на законодателя.

Стилът и езикът на труда е правилен, ясен и точен, и работата се чете с лекота.

Основните ***приносни моменти*** в настоящия дисертационен труд могат да се очертаят така:

По *глава първа* – „Основи права на гражданите. Ограничаване на основните права“:

Приносни моменти се открояват най-напред в т. 2, пар.2 на тази глава, в която е изследвана същността на способите на доказване като мерки за

наказателнопроцесуална принуда. Приведени са нови собствени, допълнителни аргументи към характеристиката на тези способности като принудителни. Поддържа се тезата, че способът за доказване не е принудителен когато неизпълнението на процесуалното задължение се санкционира с друга мярка за принуда (например глоба при отказа на свидетеля да даде показания). На базата на тези теоретични постановки се обосновава тезата, че разпитът на свидетел и обвиняем не са принудителни способности за доказване. Освен това е направен опит да се докаже, че всички способности на доказване са задължителни, но не всички са принудителни. Вярно, че така обосноваването становища са твърде спорни, но това е не по-малко ценно, тъй като се поставя началото на бъдещи научни дискусии за обсъждане и осмисляне на едни или други постановки.

Изведени са нови, собствени, допълнителни аргументи в подкрепа на поддържаната в правната литература теза, че тайните способности на доказване са по своята правна същност ограничителни, но не са принудителни способности на доказване.

Ново знание се съдържа при съпоставката между явните принудителни действия и тайните способности за доказване. Детайлно са формулирани както приликите (сходствата), така и разликите между тях.

Приносни моменти се съдържат в изследването на характера и същността на правомощията на съда при осъществяването на съдебен контрол върху действията по разследването. На базата на достиженията на теорията на правото, на наказателнопроцесуалната доктрина и практиката на Конституционния съд, подробно е обоснована тезата, че правомощията на съда по повод контрола върху действията по разследването не са по своята правна същност правораздавателни, а имат контролен характер.

По глава втора – „Компетентни органи. Актове на компетентните органи“:

При съпоставянето на относимите правила по НПК във връзка с компетентния орган да направи искането за извършване или за одобряване на протокола от извършеното действия, е констатирано несъответствие на отделните текстове, тъй като са използвани различни понятия. В едни случаи – „прокурорът“, в други случаи – „наблюдаващият прокурор“, а в трети случаи – НПК не сочи компетентен орган. В този смисъл е направено и предложение *de lege ferenda* да се уеднаквят относимите текстове от НПК, като се използва едно и също понятие. След критичен анализ на практическата дейност е направено и друго предложение за допълнение на

НПК, а именно искането за изземване на образци за сравнително изследване по чл.146 НПК да може да се прави и от разследващия орган, когато той е назначил експертизата, а не само от прокурора.

Важен за практикуващите юристи е и анализът на словесните конструкции, използвани в НПК, за да се обозначи съдът, който има компетентност да осъществява контролна дейност на досъдебната фаза – „съответния първоинстанционен съд“, „съдия от съответния първоинстанционен съд“ и „съдия от съответния съд“.

Във връзка с искането на прокурора за съдебна санкция, приноси моменти се съдържат в изследването на формата на акта и изискванията към нея – писмена и мотивирана. Убедително е защитена преобладаващата практика на прокурорските органи ведно с искането пред съда за осъществяване на съдебен контрол да се предоставя и самото дело, по което е направено това искане. В този смисъл е и направеното предложение *de lege ferenda*, а именно разпоредбите на НПК, които уреждат предварителния и последващ съдебен контрол, да се допълнят с редактиране на изискване, заедно с искането да се внасят в съда и материалите по делото. Същата оценка може да се даде и на изследването на акта на съда при осъществяването на съдебния контрол при способите за доказване и очертаните общи и специфични елементи на реквизитите на този акт.

Теоретично, а и значение за практиката има изследваният обхват на съдебния контрол на досъдебната фаза върху действията по разследването. Ценното е, че този анализ е направен при пълно съобразяване с решенията на Съда на Европейския съд, издадени след преюдициални запитвания от български съдии. Този анализ не само ще подпомогне като улесни практиката, но ще допринесе и за нейното уеднаквяване.

При разглеждането на основанията за отвод убедително е защитена тезата, че съдебният състав, в който участва съдия, упражнил съдебен контрол върху действие по разследване, въпреки това може да оцени това действие като незаконосъобразно проведено и да изключи протокола от същото от доказателствената съвкупност.

По глава трета – „Предварителен съдебен контрол“:

За първи път в българската правна литература са очертани така детайлно и всеобхватно особеностите на предварителния съдебен контрол като са формулирани неговата същностна характеристика, предмет, обхват и предели. При този анализ са взети предвид достиженията на българската теория и Решения на ЕСПЧ, което прави изследването актуално и ценно.

При изясняването на юридическите основание за предварителен съдебен контрол е направено и предложение de lege ferenda. Убедително е мотивирана необходимостта да се допълни НПК като се въведе регламент – отказът на лицето от освидетелстване да се оформя писмено. Формулирани са и указания към практическата дейност, как да бъде оформен този отказ, включително и когато лицето направило отказа отказва да го подпише.

Във връзка със съдебния контрол върху изземването са приведени нови допълнителни аргументи в подкрепа на вече публикуваната теза, че огледът и претърсването съставляват единна верига от действия. Приведени са нови собствени аргументи и в полза на тезата, че действието по чл.159 НПК не се нужда от съдебна санкция, защото това действие не е способ на доказване, който накърнява основни права и свободи.

Във връзка с изземването на доставена кореспонденция е даден отговор на редица практико-приложни въпроси като: дали разпоредбата на чл.165 НПК урежда две действия по разследването – задържане и изземване или само едно; какъв е смисълът и съдържанието на понятието „кореспонденция“, използвано в този текст; само писмени пратки ли попадат в обхвата на този способ по чл.165 НПК или и предмети; кога съобщението, респ. пратката става кореспонденция и до кой момент разменените съобщения имат характера на кореспонденция; от кой може да се иземва доставена кореспонденция; кои са разликите между задържане и изземване на кореспонденция по НПК и оперативния способ по Закона за СРС – проверка на кореспонденция.

Изследването на съдебния контрол при вземането на образци за сравнително изследване е задълбочено и аналитично. Най-ценното е, че изводите и заключенията са направени на базата и при научна съпоставка с европейските стандарти за правото на лицата да запазят мълчание и да не съдействат за собственото си разобличаване. Направено е и предложение за допълнение на чл.120, ал. 4 НПК като се предвиди възможност за налагане на глоба на свидетел, който откаже да предостави образци за сравнително изследване след разрешението на съда за принудителното им изземване, извън хипотезите на чл.119 и чл.121 НПК.

С редица аргументи е защитено становището, че предвиденият неотложен случай по чл.165, ал.3 НПК е приложим, но само за предметната недоставена кореспонденция. Направено е предложение да се допълни НПК, като се предвиди неотложния случай на задържане и изземване на недоставена кореспонденция, да е приложим и при електронната поща.

По глава четвърта – „Последващ съдебен контрол“:

Като ново знание може да се оцени сполучливият опит да се определи характеристиката и същността на последващия съдебен контрол, неговият предмет и обем, както и формулираните отличителни черти с предварителния съдебен контрол. Макар и в контекста на общи положения са поставени на обсъждане и редица практически проблеми като: следва ли протоколът да се представя за одобрение от съдия когато извършеното действие при неотложност не е дало резултат; какъв е характерът на срока от 24 часа, в който прокурорът трябва да представи протокола от извършеното действие за одобрение от съдия. Направено е и предложение *de lege ferenda*, да се предвиди задължение за съда да се произнесе в срок до 24 часа при представен от прокурора за одобрение протокол от извършено действие по разследването.

От важно практическо значение е обоснованата теза, че самото задържане не може да легитимира обиска по чл.164, ал.1, т.1 НПК. За извършването и на този вид обиск е необходимо да се изведе от материалите по делото, че у лицето се намират предмети или вещи, които са от доказателствено значение по делото.

Може да се оцени като принос предложеният анализ на разпоредбата на чл.163, ал.2 НПК, според която преди да пристъпи към претърсване и изземване, органът е длъжен да предложи на присъстващите лица да посочат търсените предмети. Отговор е получил въпросът за разликите между доброволното предаване и посочването на вещите; какво е значението на посочването на вещите от обвиняемия, които е измежду присъстващите лица и т.н. Илюстрирана е и противоречивата теория и практика за получаването на съдебна санкция при изземване на предмети след извършен оглед.

По глава пета – „Текущ съдебен контрол“:

На базата на достиженията на науката и практиката е направен детайлен анализ на текущия съдебен контрол – неговата правна същност, предназначение, обхват и последици. Нещо повече, формулирани са и разликите между текущия и другите видове контрол. Същото е и при общата характеристика на способите при извършването на които се осъществява текущия контрол, както и разликите между тях.

Към дисертационния труд могат да се направят и някои *препоръки*:

Трябва да се съобразят и вземат предвид всички решения на Съда на Европейския съд по преюдициални запитвания на български съдии, които

се отнасят до съдебния контрол на досъдебна фаза. Същото се отнася и за исканията за противоконституционност, направени от съдии, които с отнасят до съдебния контрол.

Някои части на изложението трябва да отпаднат от труда или да се задълбочат, защото имат чисто информативен характер без собствени анализи и заключения.

Предвид изложеното може да се направи *обобщен извод*, че дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати, които представляват принос за науката, практиката и законодателството и че той отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Дисертационният труд убеждава, че Елена Иванова Андреева притежава задълбочени теоретични познания по научна специалност „наказателен процес“ и необходимите качества и умения за провеждане на научни изследвания.

Авторефератът е разработен върху 36 стандартни страници. Той отразява както съдържанието, така и структурата на рецензията труд. В него правилно са определени обектът, целта и задачите на дисертационното изследване. Приносните моменти и научните публикации са отразени акуратно в автореферата.

Публикациите по дисертационния труд са пет на брой, което е достатъчно за допускане до публична защита.

Предвид изложеното, в

Заключение – давам положителна оценка на дисертационния труд – „труд „Съдебен контрол върху действията по разследването“ и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Елена Иванова Андреева, професионално направление „право“ (3.6.) по научна специалност „наказателнопроцесуално право“.

30.01.2023 г.

Рецензент:.....

/проф. д-р Маргарита Чинова/